



ISSN: 2146-4901  
e-ISSN: 2667-6575

## Aile İçi Şiddete Karşı Fıkhî Tedbir ve Yaptırımlar

*Fiqh Measures and Sanctions Against Domestic Violence*

**Adem YENİDOĞAN**

ORCID: 0000-0003-0582-3818 | E-Posta: [adem.yenidogan@cbu.edu.tr](mailto:adem.yenidogan@cbu.edu.tr)

Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Ana Bilim Dalı  
*Assistant Professor, Manisa Celal Bayar University, Faculty of Divinity, Department of Islamic Law,*  
Manisa, Türkiye

ROR ID: [053f2w588](https://orcid.org/053f2w588)

### Article Information / Makale Bilgisi

**Citation / Atıf:** Yenidoğan, Adem. "Aile İçi Şiddete Karşı Fıkhî Tedbir ve Yaptırımlar". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (Eylül 2023), 61-83. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1234144>

Date of Submission ( <i>Geliş Tarihi</i> )	14. 01. 2023
Date of Acceptance ( <i>Kabul Tarihi</i> )	10. 05. 2023
Date of Publication ( <i>Yayın Tarihi</i> )	15. 09. 2023
Article Type ( <i>Makale Türü</i> )	Research Article ( <i>Araştırma Makalesi</i> )
Peer-Review ( <i>Değerlendirme</i> )	Double anonymized - Three External ( <i>Üç Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme</i> ).
Ethical Statement ( <i>Etik Beyan</i> )	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. ( <i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i> )
Plagiarism Checks ( <i>Benzerlik Taraması</i> )	Yes ( <i>Evet</i> ) – Turnitin / Ithenticate.
Conflicts of Interest ( <i>Çıkar Çatışması</i> )	The author(s) has no conflict of interest to declare ( <i>Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.</i> )
Complaints ( <i>Etik Beyan Adresi</i> )	<a href="mailto:suifdergi@gmail.com">suifdergi@gmail.com</a>
Grant Support ( <i>Finansman</i> )	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. ( <i>Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.</i> )
Copyright & License ( <i>Telif Hakkı ve Lisans</i> )	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. ( <i>Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.</i> )

## Özet

Şiddetin ne olduğuna dair üzerinde ittifak edilen bir tanım bulunmamaktadır. Bir toplumda şiddet kabul edilen eylem veya sözler diğerlerinde şiddet sayılmayabilmektedir. Aile içinde kadınlara, erkeklere, çocuklara ve büyüklere karşı da şiddet eylemleri gerçekleştirilmektedir. Bu eylemlerin her biri aile içi şiddet kapsamında değerlendirilmekteyse de bu çalışmada aile içi şiddetle kadına yönelik gerçekleştirilen şiddet eylemleri kastedilmiştir. Bu bağlamda kadının fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik açıdan zarar görmesine veya yoksunluk yaşamasına sebep olan her türlü eylem aile içi şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Toplumumuzun büyük bir kısmını Müslüman bireylerin oluşturması sebebiyle kadına yönelik şiddeti önleme konusunda günümüz hukuk sisteminin getirdiği düzenlemelerle birlikte İslâm hukukunun da önemli hükümleri vardır. Bu sebeple kadına yönelik şiddetle ilgili İslâm hukukunun getirdiği önleyici tedbirler ve mağdura tanındığı hakların tespiti önemlidir. İslâm hukukunda eşlerin sorumluluklarına bakıldığında kadına yönelik şiddeti önleyici tedbirlerin alındığı söylenebilir. Eşlerin birbirlerini tanımalarının vesilesi olan nişanlılığın meşruiyeti ve eşlerin boşanmaları halinde aralarında iyilik ve ihsanı unutmamalarının tavsiye edilmesi bu düzenlemelerin örneklerindedir. Esas itibarıyla fıkîhin aile kuralları aile içi şiddete yönelik düzenleyici fonksiyonlar içermekteyse de bu çalışmada fonksiyonu itibarıyla ön plana çıkan hükümler işlenmiştir. Bu bağlamda kocaya yüklenen nafaka sorumluluğu ekonomik şiddeti; kocanın eşine hoş muamelede bulunması gerekliliği psikolojik ve fiziksel şiddeti; cinsel yetersizlik durumunda şahsın evlenmemesi gerekliliği ise kısmen cinsel şiddeti önleyici tedbir olarak sunulmuştur. Tüm bunlara rağmen erkeğin kadına yönelik şiddetin herhangi birini sergilemesi durumunda kadına hukuki haklar verilmiştir. Kocanın iktidarsızlığı sebebiyle boşanmak için kadına mahkemeye başvuru hakkının verilmesi cinsel mağduriyetle; kocanın nafakayı sağlamaması sebebiyle kadına mahkemeye başvuru hakkının verilmesi ekonomik şiddetle; Mâlikîlerin şiddetli geçimsizlik ve kötü muamele sebebiyle kadının başvurusuyla hâkimin eşleri ayırmasını caiz görmeleri ise psikolojik ve fiziksel şiddetle karşılaşan kadının hukuki hakkı olarak gösterilebilir. Diğer üç mezhepte görülmeyen bu yaklaşıma Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nin (HAK) 130. maddesinde yer verilmiştir. Esas itibarıyla kocaya ait olan boşama hakkının kadına verilmesinin (tefvîzü't-talâk) meşruiyeti ve kadının kendisini boşaması için kocasına bir bedel verebilmesi (muhâlea) de İslâm hukukunun aile içi şiddeti önleyici düzenlemeleri olarak sunulabilir. Sonuç itibarıyla tüm bu düzenlemelerden İslâm hukukunda kocanın eşine karşı şiddetin her çeşidinden uzak durması gerektiği, aksi takdirde kadına tanınan haklar sebebiyle kocanın hukuki yaptırımla karşılaşacağı anlaşılmaktadır. Bahse konu düzenlemelere bakıldığında İslâm hukukunun modern hukuklar gibi aile içi şiddeti önlemede gerekli düzenlemeleri yaptığı görülmekteyse de günümüzde aile içi şiddet olarak değerlendirilen bazı eylemlerin klasik fıkîh kaynaklarında şiddet sayılmadığı görülmektedir. Bu farklılık şiddet kavramının toplumdan topluma farklı algılanmasıyla açıklanabilir. Bu sebeple değişen ve gelişen sosyo-kültürel yapı ve aile mefhumu bağlamında bu yaklaşımların tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Zira klasik fıkîh kitaplarındaki bilgilerin sosyal hayattaki problemleri çözebilmesi ve fıkîhin güncelle bağlantısının kurulabilmesi için bu anlayış değişikliği önem arz etmektedir. Nitekim Hukûk-ı Âile Kararnamesi'nde aile içi şiddet kabul edilen meselelerde toplumun ihtiyacı neticesinde getirilen yenilikçi yaklaşımlar, günümüzde de bunun mümkün olduğunu göstermektedir.

**Anahtar Kelimeler:** İslâm Hukuku, Tefvîzü't-talâk, Aile İçi Şiddet, Kadın, Boşanma, Muhâlea.

## **Abstract**

There is no agreed-upon definition of violence. Actions or words that are considered violent in one society may not be considered violent in others. Acts of violence are committed against women, men, children, and adults within families. Although each of these acts falls within the scope of domestic violence, in this study, acts of violence against women are what we mean by domestic violence. In this context, any action that causes a woman to suffer physical, sexual, psychological, or economic harm, or to experience deprivation, is evaluated as domestic violence. Since Muslim individuals constitute a significant part of our society, it is essential to consider the provisions of Islamic law, along with contemporary regulations, in preventing violence against women. Therefore, it is important to determine the preventive measures of fiqh in preventing domestic violence and the rights it provides to victims. Considering the responsibilities of spouses in fiqh, it can be said that measures to prevent violence against women are taken. The legitimacy of engagement, which is the means for the spouses to become familiar, and the advice that the spouses should not forget the benevolence between them in case of divorce are examples of these regulations. Even though the family rules of fiqh contain regulatory functions for domestic violence, the rules that stand out more in terms of their functions have been discussed in this article. In this context, the alimony responsibility of the husband can be submitted as a precaution against economic violence. Additionally, the necessity for the husband to treat his wife pleasantly can be seen as a measure against psychological and physical violence. Moreover, the necessity for no marriage in case of sexual incompetence can be considered a precaution against sexual violence. Despite all these, legal rights are given to women if the man commits any domestic violence. For instance, giving the woman the right to apply to the court for divorce due to her husband's impotence can be shown as the legal right of the woman who is faced with sexual violence. Likewise, the woman who is facing economic violence because her husband does not provide alimony has the right to apply to the court for divorce. The fact that Malikis allow the judge to separate the spouses with the application of the woman due to severe incompatibility and ill-treatment can be accepted as the legal right of the woman who is faced with psychological and physical violence. This approach, which is not seen in the other three doctrines, is included in article 130 of the Family Law Degree (HAK). The legitimacy of giving the woman the right to divorce, which essentially belongs to the husband, and the fact that the woman pays her husband to divorce herself are among the regulations of fiqh to prevent domestic violence. Consequently, it is understood from all these regulations that the husband should refrain from all kinds of violence against his wife in fiqh. Otherwise, the husband will be subject to legal sanctions due to the rights given to the woman. Considering the regulations in question, it is evident that Islamic law, like modern laws, legislates the necessary regulations to prevent domestic violence. However, it is also clear that some actions that are considered domestic violence in our time are not accepted in the same way in classical fiqh. This distinctness can be explained by the different perceptions of the concept of violence from society to society. Therefore, these approaches need to be reconsidered in the context of the changing socio-cultural structure and the concept of family. Because this change of understanding is essential to solve the problems in social life, establish the connection of fiqh with current life, and give direction to living life, it is thought that this change should be made. Indeed, the innovative approaches brought as a result of the needs of society in the issues of domestic violence in the Family Law Degree (1917) show that this is still possible today.

**Keywords:** Islamic Law, Domestic Violence, Women, Divorce, Tafwizü't-talak, Muhalea.

## **Giriş**

Aileyi oluşturan bireylerin her biri aile içi şiddetle karşılaşabilmektedir. Onlara karşı gerçekleştirilen bu eylemler aile içi şiddet kapsamında değerlendirilmekteyse de bu çalışmada aile içi şiddetle kadına yönelik şiddet kastedilmektedir. Hemen hemen her gün aile içi şiddetle ilgili haberlerin basına yansması kadına yönelik şiddetin günümüz aile problemlerinin en önemlilerinden olduğunu kanıtlar niteliktedir. Modern dünya aile içi şiddeti önleme noktasında ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel faaliyetlerle bir takım önleyici tedbirler alarak veya hukuki yaptırımlarla şiddete başvuruları cezalandırarak şiddet eylemlerini engellemeye çalışsa da aile içi şiddet hâlâ devam etmektedir. Karşı taraf üzerinde hâkimiyet ve üstünlük kurmak veya muktedir olmak gibi duygularla ortaya çıkan aile içi şiddet, genellikle yaratılış itibarıyla fiziksel açıdan güçlü olanın daha zayıf olana yönelik eylemleri şeklinde görülmektedir. Çeşitleri ise bireylerin sosyo-kültürel ve ekonomik yapılarına göre farklılık arz etmektedir. Bu sebeple modern toplumlarda fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik çeşitleri bulunan kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasıyla ilgili toplumların eğitim ve hukuki düzenlemeler yoluyla ortaya koyduğu çabaları dikkat çekmektedir. Tüm bunlara rağmen kültürel veya dinsel etkilerle Müslüman toplumların birçoğunda bu problemin hâlâ devam ettiği gözlemlenmektedir. Toplumumuzun büyük bir kısmını Müslüman bireylerin oluşturması sebebiyle günümüz hukuk sisteminin getirdiği düzenlemelerin yanında İslâm hukukunun konuyla ilgili hükümlerinin de kadına yönelik şiddeti önlemede önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple kadına yönelik şiddetle ilgili İslâm hukukunun getirdiği önleyici tedbirlerin ve şiddet sonrasında mağdura tanındığı hakların tespiti ile bunların modern dünyanın şiddet algısıyla ne derece örtüştüğünün belirlenmesi önem arz etmektedir. İslam dininin bu hususta getirdiği bir takım ahlaki düzenlemeler bulunmaktaysa da mesele fıkîh eksenli ele alınacaktır. Bu bağlamda klasik fıkîhta yer alan malzemenin sosyal hayattaki problemler açısından nereye denk düştüğü tespit edilerek fıkîhin güncelle bağlantısı kurulacaktır. Aile içi şiddeti önlemeye yönelik fıkîhî tedbir ve yaptırımlara değinilmeden önce şiddetin kavramsal analizi yapılacaktır.

Aile içi şiddet ve buna karşı alınacak tedbirleri İslam dini açısından ele alan çeşitli çağdaş çalışmalar vardır. Nuri Tuğlu'nun "Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı", (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2009) isimli kitabı, Şevket Topal ve Yunus Emre Küçük'ün "Aile İçi Şiddet ve İslam Hukukundaki Önleyici Tedbirler", Recep Tayyip

Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/1 (Haziran 2012) başlıklı makaleleri ve Mehmet Ceyhan'ın "Eşinin Hukukunu İhlâl Eden Kocaya Karşı İslâm Hukukunda Alınan Tedbirler", İhtisas Dergisi 1 (Konya 2020) isimli makalesi bu çalışmalardandır. Bu araştırmaların makalemizin oluşmasında katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada fıkhnın konuyla ilgili düzenlemeleri olarak düşündüğümüz kuralları tedbir ve yaptırımlar şeklinde modern algının şiddet çeşitleri kapsamında ele alınacaktır. Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) şiddet tanımıyla örtüşmeyen erkeğin kadını mağdur etme amacı güttüğü cinsel eylemsizlik gibi konuların da aile içi şiddet kapsamında değerlendirilmesi gerektiğiyle ilgili fikrimiz temellendirilecektir. Son olarak bu çalışmada aile içi şiddetle ilgili fikhî tedbir ifadesiyle şiddet eyleminden önce aile içi şiddeti önlemeye yönelik müeyyideli veya müeyyidesiz ilkeler; fikhî yaptırımla ise aile içi şiddetle karşılaşan kadının erkeğe karşı kullanabileceği hukuki yaptırıma sahip haklar kastedilmiştir.

## 1. Şiddetin Kavramsal Analizi ve Aile İçi Şiddetin Çeşitleri

### 1.1.Şiddetin Kavramsal Analizi

Din, hukuk, kriminoloji, siyaset, eğitim, sosyoloji, psikoloji, kadın çalışmaları ve sağlık gibi farklı disiplinlerin ilgi ve araştırma konusu olan şiddet, bu alanların her biri tarafından değişik şekilde ele alınmaktadır. Bu sebeple çok boyutlu ve karmaşık bir karaktere sahip olan şiddet kavramının her disiplin tarafından kabul gören tanımından bahsetmek mümkün değildir.<sup>1</sup> Aynı şekilde şiddetin kültürden kültüre farklı algılanması da ittifak edilmiş bir tarifinin bulunmama sebebi olarak gösterilmektedir.<sup>2</sup>

Yumuşaklığın zıddı olan şiddet, Arapça'da "güç şey, sertlik ve katılık"<sup>3</sup> manalarına gelmektedir. Benzer anlamıyla dilimize geçmiş olan şiddet kelimesi Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre "sertlik, yeğinlik ve kaba güç"<sup>4</sup> şeklinde açıklanmaktadır. Aileyi korumak ve kadına karşı şiddeti önlemek amacıyla çıkarılan kanunda ise şiddet; kişiye fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak acı ya da zarar veren/verme ihtimali olan, özel ya da kamusal alanda

<sup>1</sup> Alara Dilem Özçoban, *Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi* (İzmir: Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 3.

<sup>2</sup> Celal Çayır - Özer Çetin, "Din ve Şiddet Üzerine Psikolojik Bir Yaklaşım", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2011), 6-7; Feyza Betül Köse, "Cahiliye'den İslâm'a Kadına Yönelik Şiddet", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (Haziran 2018), 74.

<sup>3</sup> Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1414), "şdd", 3/232.

<sup>4</sup> *Güncel Türkçe Sözlük*, "Şiddet" (Erişim 6 Aralık 2022).

gerçekleşen her çeşit tutum ve davranış olarak tanımlanmıştır.<sup>5</sup> Dini literatürde şiddet kavramı, çağdaş dünyada anlaşıldığı şekliyle kullanılmamaktadır. Şiddet kavramının karşılığı olarak dini kaynaklarda zulüm ifadesi geçmektedir. Zulüm kavramı çerçevesinde kullanılan adaletsizlik, mal gaspı, mal veya cana zarar vermek gibi bazı kavramların günümüzde şiddet olarak isimlendirilen olguları kapsadığı görülmektedir. Aile içi şiddet ifadesindeki şiddetle kastedilen anlam dini literatürde zulümle karşılandığından zulüm kavramına kısaca değinmek gerekmektedir.<sup>6</sup> Arapça'da zulüm, "kötülük yapmak, hukuki sınırları aşmak, kastı aşmak, nimeti sahibine vermemek, bir şeyi olması gereken yere koymamak"<sup>7</sup> anlamlarına gelmektedir.

Yukarıda ifade edildiği gibi şiddetin mahiyeti noktasında her toplumun kendine özgü norm ve değerleri bulunmaktadır. Dolayısıyla neyin şiddet olarak algılanacağına dair evrensel kabullerle birlikte toplumların sosyal, kültürel, milli, dini ve ahlaki değerleri bu noktada belirleyicilik açısından önemlidir. Bu sebeple bir toplumda şiddet sayılan eylemin başka toplumlarda şiddet olarak kabul edilmemesi mümkündür. Şiddetin sebeplerine gelince onun insan fıtratından kaynaklanması gibi antropolojik; kişilik bozukluğu, hırs, tahakküm ve hiddet gibi psikolojik; kültürel etkileşim ve öğrenme veya ekonomik ve yapısal sebepler gibi sosyolojik sebeplerden kaynaklandığı belirtilmektedir.<sup>8</sup> Şiddetin çeşitleri ise bakış açısındaki farklılığa göre değişiklik göstermektedir. Kaynağı itibarıyla ele alındığında sosyolojik, psikolojik, ahlaki, siyasal vb. şekilde tasnif edilebilen şiddet, mağdurları ve uygulanış biçimi açısından farklı isimlerle kullanılmaktadır. Mağdurları bakımından kadına, çocuğa, vb. yönelik çeşitleri bulunan şiddet, uygulanış biçimi bakımından ekonomik, cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddet olarak tasnif edilmektedir.<sup>9</sup> Uygulanan şiddetin tipine göre yapılan sınıflamalarda ise fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddetle birlikte siber veya dijital şiddet tiplerinden bahsedilmektedir. Fakat son iki şiddet tipinin aile içi şiddet eylemlerinde ön plana çıkmaması sebebiyle aile içi şiddet denildiğinde şiddetin ekonomik, cinsel, fiziksel ve psikolojik çeşitleri anlaşılmaktadır.

<sup>5</sup> Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 Sayılı Kanun), Resmi Gazete 28239 (20 Mart 2012), Kanun No. 6284, md. 2.

<sup>6</sup> Nuri Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2009), 43.

<sup>7</sup> İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, "zlm", 12/373.

<sup>8</sup> Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı*, 48. Şiddetin sebepleriyle ilgili daha detaylı bilgi için bk. Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı*, 52-81.

<sup>9</sup> Oğuz Polat, "Şiddet", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/1 (Mart 2017), 16-17; Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı*, 82-88.

Klasik veya modern dönem fıkıh çalışmalarında aile içi şiddet tanımlanmamıştır. Fakat aile içi şiddeti ifade etmek için kullanılan nüşûz, şikâk ve ı'râz gibi kavramlardan hareketle<sup>10</sup> fıkıh perspektifinden aile içi şiddeti, erkeğin eşine verebileceği her türlü zarar olarak ifade edebiliriz.

## 1.2. Aile İçi Şiddet ve Çeşitleri

Aile içi şiddeti önlemeye yönelik fikhî tedbir ve yaptırımlara değinilen bu çalışmada aile içi şiddetle mağdurun kadın olduğu şiddet kastedilmekteyse de herhangi bir kişinin eş, çocuk, anne-baba, kardeş ve yakın akrabaya uyguladığı saldırgan davranışlar da bu kavramın kapsamına girmektedir. Ayrıca yalnızca kaba kuvvet şeklindeki eylemler değil, kişinin şahsına ve çevresine olan saygısını ve güvenini azaltan, korkmasına neden olan her türlü davranış şiddet kabul edilmektedir.<sup>11</sup> Kadına uygulanan şiddeti ortadan kaldırmayı amaçlayan Birleşmiş Milletler bildirgesinde aile içi şiddet, kamusal ya da özel alanda kadınlara yönelik tehdit, zorlama, özgürlüğünü kısıtlama gibi eylemler dâhil kadına fiziksel, cinsel ve psikolojik açıdan zarar ya da acı veren/verme ihtimali olan cinsiyet odaklı her türlü şiddet eylemi olarak tanımlanmıştır.<sup>12</sup> Bildirge'nin 2. maddesine bakıldığında taciz, tecavüz, dayak ve hırpalama, kadının cinsel organını sakatlama, kadın ticareti vb. kadına zarar veren eylemlere değinilerek cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddetin içeriğinin belirlendiği görülmektedir.<sup>13</sup> Bildirge'de ekonomik şiddetten açıkça bahsedilmemekle birlikte ekonomik şiddet de sıklıkla görülen aile içi şiddet çeşididir.<sup>14</sup>

## 2. Aile İçi Şiddeti Önlemeye Yönelik Fikhî Tedbirler

İslâm hukukunda eşlerin karşılıklı hak ve sorumlulukları bulunmakta olup söz konusu bu hak ve sorumluluklar günümüz toplumlarında aile içi şiddet olarak algılanan eylemlerin bir kısmını önleyici tedbirler içermektedir. Her ne kadar modern algıda aile içi

<sup>10</sup> bk. Şevket Topal - Emre Küçük, "Aile İçi Şiddet ve İslam Hukukundaki Önleyici Tedbirler", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2012), 14-15.

<sup>11</sup> Tülin Günşen İçli vd., *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu* (Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995), 17.

<sup>12</sup> Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge (DEVAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (1993), md. 1.

<sup>13</sup> DEVAW, md. 2/c.

<sup>14</sup> Nevin Ünal Özkorkut, "İslam Hukukunda ve Osmanlı Uygulamasında Koca Şiddetine Karşı Kadının Başvurabileceği Hukuk Yolları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65/1 (2016), 233; Sinem Somunoğlu İkinci, "Toplumun Kanayan Yarası: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları", *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 13/2 (Ekim 2014), 22.

şiddet kabul edilen eylemlerin hepsini klasik fıkîh açısından şiddet kapsamında değerlendirmek mümkün değilse de esas itibarıyla fıkîhın aile kurallarının aile içi şiddete yönelik düzenleyici fonksiyonlar içerdiği görülmektedir. Bu açıdan evlilik öncesinde nişanlanmanın meşru görülmesini<sup>15</sup> bu düzenlemelerin başlangıç örneği, eşlerin ayrılmaları halinde birbirlerine iyilik ve ihsanla muamele etmelerinin tavsiye edilmesini<sup>16</sup> ise nihai örneği olarak göstermek mümkündür.

## 2.1. Aile İçi Ekonomik Şiddeti Önlemeye Yönelik Fıkîhî Tedbirler

Modern algıda aile içi ekonomik şiddet denildiğinde kadının ekonomik özgürlüğünün elinden alınması kastedilmektedir. Ekonomik kaynakların kadın üzerinde yaptırım gücü olarak kullanılması, kadının bunlarla tehdit edilmesi ve kontrol altında tutulması da kadına karşı aile içi ekonomik şiddet olarak görülmektedir. Kadının çalışma hayatına katılmasına izin vermemek, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını temin etmemek, kadının çalışma hayatında ilerleme fırsatlarını engellemek, kadının gelirine el koymak, nereye harcama yaptığını sorgulamak, evin giderleriyle ilgilenmemek de kadının maruz kaldığı aile içi ekonomik şiddet eylemlerindedir.<sup>17</sup>

Aile içi ekonomik şiddeti önlemeye yönelik fıkîhî tedbirler kapsamında ise evlilik gereğince kocanın eşine mehir vermesi,<sup>18</sup> nafaka yükümlülüğü,<sup>19</sup> eşler arası mal ayrılığının bulunması,<sup>20</sup> iddet müddetince kadının nafakasını karşılama yükümlülüğü<sup>21</sup> gibi yerine

---

<sup>15</sup> Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-marife, ts.), 5/16; Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd el-Hafid el-Kurtubî, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-mukteşid* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1425/2004), 3/31; Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî, *el-Mühezzeb fi fıkîhi'l-İmâm eş-Şâfi'î* (b.y.: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.) 2/437; Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şîrbînî el-Kâhîrî, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 4/219; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî, *el-Muğni*, thk. Abdullah b. Abdü'l-Muhsîn et-Türki - Abdü'l-Fettâh Muhammed el-Hulû (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1417/1997), 9/567 vd.; Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn el-Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ' 'ani'l-İknâ'* (Suudi Arabistan: Vizâretü'l-Adl, 1429/2008), 11/174 vd.

<sup>16</sup> *Kur'ân Yolu* (Erişim 19 Ocak 2023), el-Bakara 2/237.

<sup>17</sup> Polat, "Şiddet", 33; Fidan Korkut Owen - Dean W. Owen, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu* (Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Duman Ofset, 2008), 17.

<sup>18</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 5/62-63; Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâ'î u's-şanâ'î 'fi tertîbi's-şerâ'î* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986), 2/274; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/45; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 2/462; Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/367; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 10/97; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 5/128.

<sup>19</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 5/181; Kâsânî, *Bedâ'î u's-şanâ'î*, 4/15; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/77; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 3/148; Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 5/151; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 11/347; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 5/464.

<sup>20</sup> Klasik İslam hukuku eserlerinde doğrudan eşlerin mal ayrılığını ifade eden bir kavram bulunmaması da eşlerin hak ve sorumluluklarının belirtildiği konularda kadının şahsına ait malı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabileceği ve kadının şahsi malıyla evin maddi giderlerine katılma zorunluluğu olmadığı ifade edilmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Veysel Nargül, "Karı - Koca Mallarının İdaresi Üzerine Mukayeseli Bir Etüd", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 20 (2012), 289-316.



getirilmesi hukuki müeyyide ile desteklenmiş düzenlemeler örnek olarak gösterilebilir. Kadının çalışma hayatına katılmasına izin vermemek ve çalışma hayatında ilerlemesine engel olmak gibi çağımızda ekonomik şiddet görülen eylemlerin birçoğuyla ilgili ise İslam hukukunda doğrudan düzenleyici bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Vahiy döneminin sosyo-ekonomik şartları dikkate alındığında dönemin şartlarının günümüzden oldukça farklı oluşuyla açıklanabilecek bu durumun olağan karşılanması gerektiği kanaatindeyiz.

## 2.2.Aile İçi Fiziksel ve Psikolojik Şiddeti Önlemeye Yönelik Fıkhî Tedbirler

Aile içi şiddet türleri içinde en fazla görülen şiddet çeşidi olan fiziksel şiddet, fiziki güç kullanarak kadını hırpalamak ve dövmele başlayıp öldürmeye kadar varan eylemleri kapsamaktadır.<sup>22</sup> Bu bağlamda modern algıya göre tokat atmak, vurmak, itmek, dövmek, saç çekmek, tekmelemek, ısırarak, kemiklerini kırmak, duvara vurmak, sarsmak, bıçak çekmek, yaralamak, yakmak, silahla yaralamak, öldürmeye kalkışmak gibi eylemlerin her biri fiziksel şiddet sayılmaktadır.<sup>23</sup>

Psikolojik şiddet ise kadınla iletişimi kesmek, konuşmamak, kadına surat asmak, kadının kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engellemek şeklinde açıklanmaktadır. Ayrıca duygusal sömürü yapmak, yanlış anlamlara sebep olacak imalı konuşmalarda bulunmak, zafiyetleri sebebiyle kadınla alay etmek, karar verme aşamasında kadının tereddüt etmesine sebep olmak, katı kurallar getirerek kadının sosyal yaşantısını ve hareket alanını sınırlamak, her yaptığı ve söylediğini tenkit etmek, kendisine güven ve saygısını yitirmesine sebep olacak şekilde davranmak, çevresiyle görüşmesine engel olmak gibi fiiller de psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilmektedir.<sup>24</sup>

Aile içi fiziksel ve psikolojik şiddeti önlemeye yönelik fıkhî tedbir kapsamında en kapsamlı ilke olarak eşlerin birbirlerine hoş muamelede bulunma gerekliliğini sunmak mümkündür. Nitekim "...onlarla iyi geçinin..."<sup>25</sup> ve "Kadınların yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır."<sup>26</sup> ayetleri ile "Sizin en hayırlınız ev halkına en güzel şekilde davrananınızdır. Ben ev

<sup>21</sup> Serahsî, *el-Mebsûrât*, 5/201; Buhûti, *Keşşâfü'l-kıma'*, 5/464.

<sup>22</sup> Polat, "Şiddet", 18-19.

<sup>23</sup> Owen - Owen, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu*, 16; Gülseren Ünal, "Aile İçi Şiddet", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8/8 (Mart 2005), 2.

<sup>24</sup> Owen - Owen, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu*, 19.

<sup>25</sup> en-Nisâ 4/19.

<sup>26</sup> el-Bakara 2/228.

*halkına en iyi davrananımızım*"<sup>27</sup> rivayeti dikkate alındığında Cenab-ı Hakk ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kocanın eşine hoş muamelede bulunmasını istemesi bunu teyit etmektedir. Fakihler de eşlerin birbirlerine karşı hoş muamelede bulunmalarını gerekli görmektedir.<sup>28</sup> Ayrıca aile hukuku alanında İslami esaslara dayalı ilk kanun niteliği taşıyan Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde de "Koca eşine hoş muamelede bulunmaya mecburdur."<sup>29</sup> denilerek aynı ilkeye yer verilmesi bunu göstermektedir.

Kadınların geçimsizlikleri durumunda en-Nisâ 4/34. ayetindeki hafifçe dövün<sup>30</sup> ifadesinden hareketle geçimsiz kadının dövülebileceği anlayışını benimseyen fakihlerin dövmenin fayda değil, zarar getireceği durumlarda bu yola başvurulmaması gerektiğini söylemeleri,<sup>31</sup> bunun mutlak uygulanması gereken bir tedbir olmadığını göstermekle birlikte İslam hukukunda aile içi fiziksel şiddetin tasvip edilmediğini de ortaya koymaktadır. Nitekim ayetteki öğüt vermek, yatakları ayırmak ve dövmek şeklindeki tedbirlerin çözüm önerilerine örnek olduğu, dövmenin son çare olarak ileri sürüldüğü, Arap toplumunda çok yaygın olduğu için kaldırılmasa da kısıtlandığı söylenerek ayetteki bu tedbirlerin eşler arası sorunu çözmede örneklik arz ettiği belirtilmiştir.<sup>32</sup> İslam'ın geldiği toplumda kadınların dövülmesi yaygın bir tavrısa da Rasûlullah'ın (s.a.s.) yaşantısına bakıldığında söz ve eylemleriyle bunu tasvip etmediği görülmektedir. Nitekim "Allah'ın kadın kullarını dövmeyiniz."<sup>33</sup> "Bilin ki kadınları dövenler hayırlılarınız değildir."<sup>34</sup> "Sizden biriniz hanumunu, cariyesini döver gibi dövüp sonra günün sonunda onunla beraber olmasın."<sup>35</sup> şeklindeki

<sup>27</sup> Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd b. Mâce el-Kazvînî, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvûd vd. (b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Nikâh", 50.

<sup>28</sup> Kâsânî, *Bedâ'i' u's-şanâ'i'*, 2/334; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 2/481; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, 5/184-185.

<sup>29</sup> Orhan Çeker, *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi* (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2017), 37; Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 73.

<sup>30</sup> Kadınların dövülmesi şeklinde çevrilen ifadenin farklı anlamlara da geldiği hakkında bk. Mehmet Okuyan, "Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (Haziran 2007), 120, 122; Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'daki İslam* (İstanbul: Yeni Boyut Yayını, 2013), 388; Hüseyin Çelik, "Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)", *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (Haziran 2022), 15 vd.

<sup>31</sup> bk. Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/427; Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza er-Remlî el-Menûfî el-Ensârî el-Mısırî, *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1404/1984), 6/391; Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafe ed-Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî 'ale's-Şerhi'l-kebîr* (b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.), 2/343; Topal - Küçük, "Aile İçi Şiddet ve İslam Hukukundaki Önleyici Tedbirler", 18.

<sup>32</sup> Hayreddin Karaman, *İslam'da Kadın ve Aile* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006), 248-249.

<sup>33</sup> İbn Mâce, "Nikâh", 51; Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvûd - Muhammed Kamil Karabelli (b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Nikâh", 42.

<sup>34</sup> İbn Mâce, "Nikâh", 51; Ebû Dâvud, "Nikâh", 42.

<sup>35</sup> Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfî' es-San'ânî el-Himyerî, *el-Muşannef fi'l-hadîs*, thk. Habîbü'r-Rahmân el-Azamî (Beirut: Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983), 9/442; Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî, *el-Kitâbü'l-muşannef fi'l-eḥâdîs ve'l-âsâr*, thk. Kemâl Yûsuf el-Hût (Lübnan: Dâru't-Tâc,

uyarlarıyla Hz. Peygamber (s.a.s.), kadınlara fiziksel şiddet uygulanmasını tasvip etmediğini açıkça ifade etmiştir. Bir başka rivayette bir adamın “*Ya Rasûlallah! Hanımlarımızın üzerlerimizdeki hakkı nedir?*” diye sorması üzerine Rasûlullah’ın (s.a.s.) “*Yediğinde ona da yedirmen, giydiğinde ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, onu aşağılamaman ve evinin dışında onu terk etmemendir.*”<sup>36</sup> şeklindeki cevabı da Rasûlullah’ın (s.a.s.) kadınlara fiziksel şiddeti reddettiğini göstermektedir. Aynı şekilde Hz. Âişe’den (r.anh) aktarılan “*Peygamber (s.a.s.) ne bir hizmetçiye ne de bir kadına vurmuş değildir.*”<sup>37</sup> rivayeti onun eylemsel olarak da kadınlara fiziksel şiddet uygulanmasının karşısında bir tutum sergilediğini ortaya koymaktadır.

### 2.3.Aile İçi Cinsel Şiddeti Önlemeye Yönelik Fıkî Tedbirler

Modern dünyada cinsel şiddetle cebri ve yıkıcı özelliği bulunan cinsel eylemler kastedilmektedir. Saldırmanın tek amacının mağdurdan cinsel olarak faydalanmak değil, onu kontrol altına almak, utandırmaya çalışmak, zorlamak, ona zarar vermek ve boyun eğdirmek olduğu belirtilmektedir. Cinsiyet ayrımı olmaksızın her yaştaki bireylere karşı gösterilen cinsel şiddetin mağduru herkes olabilir de en fazla kadın ve çocuklardır.<sup>38</sup> Çoğunlukla fiziksel şiddet içermekle birlikte sözlü cinsel taciz eylemleri de cinsel şiddette sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Çok sık rastlanılmasına rağmen herhangi bir bulgu içermemesi sebebiyle sözlü cinsel taciz eylemleri ortaya çıkarılması ve önlenmesi en zor şiddet türlerindedir.<sup>39</sup> Modern algıda erkeğin sadece yabancı kadını değil, eşini cinsel ilişkiye zorlaması da cinsel şiddet olarak kabul edilmektedir. Cinsel içerikli ima ve sözler, el veya parmak atma, çimdikleme, fuhşa zorlama, cinsel yaşamında kadını aşağılayıcı eylemlerde bulunma da cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca küçük yaşta evlendirilmeler, erken gebelikler, hamilelikten korunmalarına engel olunması, yaşlı

1409/1989), 5/223. Rivâyetin bir diğer varyantı “*Sizden biriniz kölesini kırbaçlar gibi hanımını kırbaçlayıp gecenin sonunda onunla beraber olmasın.*” şeklindedir. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu’fî el-Buhârî, *Şahîhu'l-Buḥârî*, thk. Mustafa Dîb Buḡa (Dımaşk: Dâru İbn Kesîr/Dâru'l-Yemâme, 1414/1993), “Nikâh”, 92; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî en-Nisâburî, *Şahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî (Kahire: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1374/1955), “Cennet”, 13; İbn Mâce, “Nikâh”, 51.

<sup>36</sup> Ebû Dâvud, “Nikâh”, 41.

<sup>37</sup> İbn Mâce, “Nikâh”, 51; Abdurrezzâk es-San'ânî, *Muşannef*, 9/441; İbn Ebî Şeybe, *Muşannef*, 5/223.

<sup>38</sup> Polat, “Şiddet”, 26.

<sup>39</sup> Polat, “Şiddet”, 19.

erkeklerle çok genç kızların evlendirilmesi, beşik kertmesi, berdel, başlık parası, kuma gibi uygulamalar da günümüzde cinsel şiddet olarak görülmektedir.<sup>40</sup>

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımında cinsel şiddet kapsamına kişinin cinselliğine yönelik istemediği her türlü cinsel taciz ve saldırı eylemleri girmekteyse de karşı tarafın hissiyatını değerlendirmeksizin onu mağdur etmek amacı taşıyan cinsel eylemsizlik durumunun da cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.<sup>41</sup> Bu açıdan bakıldığında cahiliye döneminde kadını boşamanın bir çeşidi kabul edilen zihâr,<sup>42</sup> erkeğin eşiyle cinsel ilişkide bulunmayı kendisine yasaklamasını ifade eden îlâ ve cinsel iktidarsızlık gibi durumların ortaya çıkardığı neticeler cinsel şiddet kapsamında görülebilir. Nitekim cahiliye döneminde karısını cinsel yönden mağdur etmek isteyen koca zihâr yaparak kadının hissiyatını değerlendirmeksizin onu mağdur edebilmekteydi. Şârî, eşlerine zihâr yapanlardan dönmek isteyenlerin eşlerine dokunmadan önce bir köle azat etmeleri, buna imkân bulamayanların iki ay peş peşe oruç tutmaları, buna da gücü yetmeyenlerin altmış fakiri yedirmeleri gerektiğini bildirip<sup>43</sup> pişmanlık duyulması halinde zihâra kefâret getirerek cahiliye Arapları arasında boşama şekli olan bu uygulamayı kaldırmıştır.<sup>44</sup>

Ayrıca "*Boşama iki defadır...*"<sup>45</sup> şeklinde boşamayı sınırlayan ayet de kadına yönelik aile içi cinsel şiddeti önleyici tedbir olarak sunulabilir. Çünkü nüzul sebebiyle ilgili rivayetlere bakıldığında ayetin nüzulünden önce erkeklerin bir kısmının boşama hakkını kadınlara yönelik cinsel şiddete dönüştürdükleri anlaşılmaktadır. Aynı rivayetlerde ilgili ayet öncesinde erkeğin iddet bekleyen kadını herhangi bir sınırlama olmaksızın defalarca boşayabildiği görülmektedir.<sup>46</sup> Rivayet edildiğine göre bir adam hanımına, "*Vallahi ölene dek seni ne tamamıyla boşayacak ne eşim olarak tutacağım.*" demiş, kadın böyle bir şeyin nasıl mümkün olacağını sorduğunda adam, "*Seni boşayacak, iddetin bitmeden döneceğim.*" demiştir.

<sup>40</sup> Owen - Owen, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu*, 18. Dünya Sağlık Örgütü tarafından da benzer eylemlerin cinsel şiddet olarak tanımlandığı görülmektedir. bk. Etienne G. Krug vd., *World report on violence and health* (Geneva: World Health Organization, 2002), 149.

<sup>41</sup> Benzer yaklaşım için bk. Köse, "Cahiliye'den İslâm'a Kadına Yönelik Şiddet", 81.

<sup>42</sup> Erkeğin eşi "*Senin sırtın bana annemin sırtı gibidir*" şeklinde bir ifade kullanarak onunla birlikte olmayacağına dair yemin etmesidir. (Serahsî, *el-Mebsûṭ*, 6/226-227.)

<sup>43</sup> Mücâdele 58/3-4.

<sup>44</sup> Köse, "Cahiliye'den İslâm'a Kadına Yönelik Şiddet", 82.

<sup>45</sup> el-Bakara 2/229.

<sup>46</sup> Mehmet Ceyhan, "Eşinin Hukukunu İhlâl Eden Kocaya Karşı İslâm Hukukunda Alınan Tedbirler", *İhtisas Dergisi* 1 (Konya 2020), 198.

Kadın durumdan Hz. Âişe'ye (r.anh) yakınmış, onun da bunu Hz. Peygamber'e (s.a.s.) anlatması neticesinde dönüş yapılabilecek boşamayı iki defayla sınırlayan ayet inmiştir.<sup>47</sup>

Cinsel iktidarsızlığın yanı sıra cinsel açıdan gücü yettiği halde evlenme ihtiyacı hissetmeyen evlenmemesinin daha faziletli kabul edilmesi de aile içi cinsel şiddeti önlemeye yönelik fikhî tedbir olarak sunulabilir.<sup>48</sup> Çünkü böyle bir durumda cinsel doyum elde edilemeyeceğinden nikâhın faydalarından birisi gerçekleşmeyecek, cinsel isteksizlik sebebiyle erkeğin eşini mağdur etmesi, kadının da başka birisiyle evlenerek bu ihtiyacını gidermekten engellenmesi söz konusu olacaktır. Bu sebeple günümüzde kabul gören cinsel şiddet tanımıyla örtüşmemekle birlikte kadını cinsel tatminden yoksun bırakmanın da cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Öte yandan Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımında cinsellikle ilgili kişinin istemediği her türlü eylemin cinsel şiddet olarak görülmesi ise klasik fıkıh açısından kabul edilebilir değildir. Ancak klasik fıkıhtaki bu anlayışın günün sosyo-kültürel şartları ekseninde yeniden değerlendirilmesi mümkündür.

### 3. Aile İçi Şiddete Uğrayan Kadına Tanınan Fikhî Haklar

Ahlaki ve hukuki olarak getirilen tüm bu tedbirlere rağmen erkeğin kadına şiddet göstermesi mümkündür. Bu sebeple İslâm hukukunda kadına yönelik şiddeti önleyici tedbirlerle birlikte şiddete maruz kalan kadına mağdur vasfıyla hukuki haklar verilmiştir. Klasik fıkıhta evlilik akdi neticesinde yüklendiği mehir ve nafaka gibi sorumlulukları sebebiyle boşama yetkisi erkeğe verilmişse de belirli şartlarla kadına da bu hakkın tanınması aile içi şiddete uğrayan kadının fikhî hakları bulunduğunu göstermektedir. Nitekim kadının kocasından boşama yetkisi almasını ifade eden tefvîzü't-talâk,<sup>49</sup> kadının kocasına belirli bedel ödeyerek kendisini boşamasını sağlayan muhâlea<sup>50</sup> ve kadının belirli sebepler neticesinde kâdıya başvurarak tefrik talep etmesi şeklinde gerçekleşen kazâî boşama<sup>51</sup> gibi uygulamalarla kadının da evlilik hayatını sona erdirebilme hakkı bulunmaktadır. Bu bağlamda kocanın iktidarsızlığı sebebiyle kadına boşanmak için mahkemeye başvuru hakkı

<sup>47</sup> Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1996), "Talâk", 16.

<sup>48</sup> Fakihler, kadınlara şehvet duymayan kişinin evlenmemesinin daha uygun olduğu kanaatindedir. bk. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/343.

<sup>49</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 6/197; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/92 vd.; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/465; Abdussamet Bakkaloğlu, "Tefvîz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/310.

<sup>50</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 6/171; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/89; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/430; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 10/267; Fahrettin Atar, "Muhâlea," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/397.

<sup>51</sup> İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 11/46 vd.

verilmesi kısmen cinsel şiddetle karşılaşan kadının hukuki hakkı olarak gösterilebilir. Çünkü erkeğin eşine karşı sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda kadını mağdur eden her şeyin şiddet kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Hanefilerle cumhur arasında görüş farklılığı bulunmakla birlikte kocanın nafaka yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle boşanmak için kadına mahkemeye başvuru hakkı verilmesi de ekonomik şiddetle karşılaşan kadının hukuki hakkı olarak sunulabilir. Aynı şekilde Mâlikîlerin şiddetli geçimsizlik ve kötü muamele sebebiyle kadının başvurusu üzerine hâkimin eşleri ayırmasının caiz olduğu yönündeki kanaatleri de duygusal, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalan kadının hukuki hakkı olarak gösterilebilir. Mâlikîler haricinde klasik fıkhîta görülmeyen bu yaklaşım Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nin 130. maddesinde daha belirgin bir hal almış, kocasının fiziksel şiddetine maruz kalan kadına boşanmak için mahkemeye başvuru hakkı verilmiştir.

### **3.1.Aile İçi Ekonomik Şiddete Uğrayan Kadına Tanınan Fıkîhî Haklar**

Yukarıda belirtildiği gibi ilke olarak erkeğe tanınan evliliği sona erdirme yetkisi belirli şartlarla kadına da verilmiştir. Bu bağlamda erkeğin nafaka yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda kadına mahkemeye başvurarak evliliği sona erdirme yetkisi verilmesi ekonomik şiddetle karşılaşan kadının hukuki hakkı olarak gösterilebilir. Fakat fıkhîta bu hak, nafakayı temin etmeye gücü yetmeyen koca üzerinden değerlendirilmekte olup bu hususta Hanefilerle cumhur arasında görüş farklılığı bulunmaktadır. Bu konuda Hanefiler, kocanın nafaka temin etme gücü olup olmamasına bakmaksızın kadının mahkemeye başvurarak evliliği sona erdiremeyeceğini belirtmişlerdir.<sup>52</sup> Kocanın nafakaya gücü yetmesine rağmen karısına nafaka vermemesi durumunda malının yeri belli ise kadının mahkemeye boşanma değil, nafaka talebiyle başvurabileceği, hâkimin de kocayı nafaka ödemeye zorlayacağı konusunda cumhur Hanefiler gibi düşünmekte olup onlara göre bu durumda kadının evliliği sona erdirme talep hakkı bulunmamaktadır. Kocanın nafaka temin etme gücü olmaması, olduğu halde vermekten kaçınması ve malının elde edilememesi durumunda ise cumhur Hanefiler'den farklı düşünmektedir. Onlara göre kocanın nafakayı temin etmemesi halinde kadın, mahkemeye başvurarak tefrik talebinde bulunabilir.<sup>53</sup> İbn Hazm'a (ö. 456/1064) göre maddi imkânı yeterli değilse erkek, kadının

---

<sup>52</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 5/190.

<sup>53</sup> İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/74-75; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 11/357, 360; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 3/154.

nafakasını temin etmek zorunda değildir. Erkeğin maddi imkânı yeterli olması halinde ise kadının, kocasının nafakasını karşılamaması sebebiyle tefrik değil, nafaka talebiyle mahkemeye başvuru hakkı bulunmaktadır.<sup>54</sup> Hanefî mezhebinin ictheadlarını uygulayan Osmanlılar ise 16. yüzyılın ortalarına kadar diğer mezheplerin görüşüyle amel ederek problemi çözmüşlerdir. Nitekim kocaları nafaka bırakmadan kaybolan kadınların boşanmalarına hükmedemeyen Hanefî kâdılar, Şâfiî fakihlerden nâib tayin edip ekonomik şiddete uğrayan kadınların boşanmalarını sağlayarak çaresizliklerini gidermişlerdir. Fakat 16. yüzyılın ortalarından itibaren "Bu diyarda Şâfiîlerin görüşüyle amel etmek yasaktır." denilerek bu uygulama kaldırılmıştır.<sup>55</sup> Öyle ki 1917 tarihli Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nin 94-99. maddeleri arasında ele alınan bu mesele Hanefîlerin görüşü doğrultusunda düzenlenmiş, nafakayı temin edememe tefrik sebebi kabul edilmemiştir.<sup>56</sup>

### 3.2.Aile İçi Psikolojik ve Fiziksel Şiddete Uğrayan Kadına Tanınan Fikhî

#### Haklar

Eşler arasında ayrılık gerçekleşse dahi eşlerin birbirine iyilik ve ihsanı unutmamalarının tavsiye edilmesi,<sup>57</sup> İslam hukukunda eşler arasındaki tutum ve davranışların nasıl olması gerektiği hakkında ipucu vermektedir. Bahse konu tavsiye dikkate alındığında evlilik hayatı devam ettiği sürece eşler arası ilişkinin bu doğrultuda olması, eşler arasında fena muamele ve geçimsizliğin bulunmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Buna rağmen eşler arasında istenmedik eylem ve sözlerle karşılaşılması yadsınamaz bir gerçektir. Bu sebeple aile içi psikolojik ve fiziksel şiddetle ilişkilendirdiğimiz bu tarz eylemler karşısındaki fikhî tutum önem arz etmektedir. Bu bağlamda fıkıh kaynaklarında kötü muamele ve geçimsizlik denildiğinde nüşûz ve şikâk terimleri dikkat çekmektedir. Kadından kaynaklanan nüşûzla ilgili en-Nisâ 4/34. ayette kadınların hafifçe dövülebileceğini bildiren ifadeden ve İslam'ın geldiği toplumda kadınların dövülmesinin yaygın bir tavır olmasından hareketle erkeğin boşama öncesi son çare olarak kadını darb edebileceği belirtilmiştir. Fakat Rasûlullah'ın (s.a.s.), söz ve eylemleriyle bunu tasvip etmediği düşünüldüğünde ayetteki darb ifadesinin farklı şekillerde anlaşılmasının mümkün olduğu

<sup>54</sup> Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî, *el-Muḥallâ bi'l-âşâr*, thk. Abdülgaffâr Süleymân el-Bendârî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 9/256.

<sup>55</sup> M. Akif Aydın, "Osmanlı Hukukunda Kazai Boşanma 'Tefrik'", *Osmanlı Araştırmaları* 05/05 (Haziran 1986), 5-6.

<sup>56</sup> bk. Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 94-99.

<sup>57</sup> el-Bakara 2/237.

söylenbilir. Ayrıca darb kelimesinin Kur'ân'da kullanıldığı diğer manalar<sup>58</sup> reddedilse bile sıralamadaki son çare olarak ortaya konulan kadını darb meselesinin istenilen bir durum olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

Erkekten kaynaklanan nüşûz ise Kur'ân-ı Kerim'de "...uzlaşarak aralarını düzeltmede ikisine de bir günah yoktur..."<sup>59</sup> şeklinde düzenlenmiştir. Bu durumda kadına tefrik hakkı verilmesi noktasında fakihler arasında ihtilaf bulunmaktadır. Kadının kocasından sözlü veya fiili (kocanın karısını dövmesi gibi) zarar görmesi durumunda tefrik için mahkemeye başvuru hakkı bulunup bulunmadığı hususunda Mâlikîler dışındaki fakihler olumsuz kanaattedir. Şiddetin bu türüne şer'î bir sebep bulunmadan kadını yatakta terk etmek, dövmek, kadına ya da ailesine sövmek gibi eylem ve sözlerin girdiğini belirten<sup>60</sup> Mâlikîler, şiddetli geçimsizlik ve kötü muamele sebebiyle kadının başvurusu üzerine hâkimin eşleri ayırabileceğini söylemiştir.<sup>61</sup> Mâlikîler dışındaki fakihler kadının böyle bir durumda mahkemeye başvurarak evliliği sona erdirmesinin mümkün olmadığını<sup>62</sup> belirtmişlerse de Hanefîlere göre, kocanın karısını şiddetli dövmesi halinde kocaya tazîr cezası uygulanabilir.<sup>63</sup> Ayrıca muhâleanın<sup>64</sup> da bu durumdaki kadının mağduriyetini bir nebze de olsa giderdiği söylenebilir. Çünkü bu uygulama erkeğin iradesine bağlıysa da doğurduğu sonuç itibarıyla kadına sağladığı fayda dikkate alındığında muhâlea yoluyla boşanma aile içi psikolojik ve fiziksel şiddete uğrayan kadının fıkîhî hakkı olarak sunulabilir. Mâlikîlerin şiddetli geçimsizlik ve kötü muamele sebebiyle kadının başvurusu üzerine hâkimin eşleri ayırmasını caiz gördükleri bu yaklaşım Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde de yer almıştır.

<sup>58</sup> "Darabe" kelimesi Kur'ân'da birden çok manada kullanılmaktadır. Örnek vermek (İbrâhîm 14/24), isnad etmek (ez-Zuhuruf 43/17), itelendirmek (en-Nahl 16/74), perde koymak (el-Kehf 18/11), vazgeçmek (ez-Zuhuruf 43/5) salmak, sarkıtmak (Nûr 24/31), (yol) açmak, (yol) tutmak (Tâhâ 20/77), örtmek, (duvar) çekmek (el-Hadîd 57/13), layık olmak, çarpıtılmak, düşkünleştirmek (Âl-i İmrân 3/112), çarpmak, sert vurmak (Nûr 24/31) ölüm esnasında kâfirlere eziyet etmek (el-Enfâl 8/50) vurmak, dokunmak (el-Bakara 2/60), vurup kırmak (es-Sâffât 37/93) ve yolculuğa çıkmak (en-Nisâ 4/101) (Okuyan, "Kadına Yönelik Şiddete Kur'ân'ın Bakışı", 120-121.)

<sup>59</sup> en-Nisâ 4/128.

<sup>60</sup> Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebi'l-Kâsım el-Mevvâk el-Abderî el-Gırnâtî, *et-Tâc ve'l-iklîl li-Muhtaşarı Halîl* (b.y.: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1416/1994), 5/265; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân el-Hattâb er-Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl* (b.y.: Dâru'l-Fikr, 1412/1992), 4/17; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî 'ale's-Şerhi'l-kebîr*, 2/345.

<sup>61</sup> Ziyâüddîn Ebû'l-Mevvedde (Ebü's-Safâ, Ebü'z-Ziyâ) Halîl b. İshâk b. Mûsâ el-Cündî, *el-Muhtaşaru 'allâme Halîl*, thk. Ahmed Câd (Kâhire: Dâru'l-Hadîs, 1426/2005), 111; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Alî el-Haraşî el-Mâlikî, *Şerhu'l-Haraşî 'alâ Muhtaşarı Halîl* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 4/7; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî 'ale's-Şerhi'l-kebîr*, 2/343-345; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/427-428; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 10/263 vd.

<sup>62</sup> İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/117; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/427-428; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 10/264-526.

<sup>63</sup> Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed b. Nuceym el-Mısırî, *el-Bahrü'r-râ'ik şerhu Kenzi'd-dekâ'ik* (b.y.: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmiyyi, ts.), 3/237.

<sup>64</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 6/171; Kâsânî, *Bedâ'î'u's-şanâ'i*, 3/151; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/89; Şirâzî, *el-Muhezzeb*, 2/489; Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc*, 4/430; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 10/267.



Kararnâme'nin 130. maddesinde eşler arasında sorun çıktığında taraflardan birinin hâkime başvurması durumunda hâkimin öncelikle tarafların ailelerinden hakem tayin edeceği, mümkün değilse bu görevi uygun birilerine vereceği söylenmiştir. Hakemlerin öncelikli görevinin eşlerin arasını düzeltmek, imkânsızsa kusur kocadaysa onları tefrik etmek olduğu belirtilmiş, hakemin kararının kat'î hüküm olduğu söylenerek kocasının fiziksel şiddetine maruz kalan kadına boşanmak için mahkemeye başvuru hakkı verilmiştir.<sup>65</sup>

### 3.3.Aile İçi Cinsel Şiddete Uğrayan Kadına Tanınan Fıkhî Haklar

Yukarıda bahsedildiği gibi cinsel şiddetle cebri ve yıkıcı özelliği bulunan cinsel eylemler kastedilmektedir. Modern şiddet algısında kişinin istemediği her türlü cinsel eylemin cinsel şiddet kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Evliliğin eşlerin cinsel yönden birbirinden faydalanması şeklindeki tanımı<sup>66</sup> dikkate alındığında klasik fıkıh açısından kişinin istemediği her türlü cinsel eylemin aile içi cinsel şiddet kapsamında ele alınması mümkün değildir. Ayrıca konuyla ilgili araştırma yapanların genellikle değinmediği karşı tarafı mağdur etmek amacı taşıyan cinsel eylemsizlik durumunun da kadına yönelik cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, fıkıh eksenli düzenlemelerin doğrudan olmasa da dolaylı olarak bunu engellemeye yönelik tedbirler içerdiği kanaatindeyiz. Nitekim cinsel iktidarsızlık gibi erkeğin cinsi açıdan yetersizliğine sebep olan cinsel organındaki kusurlar<sup>67</sup> ile tarafların cinsel birlikteliklerine engel olacak nitelikteki baras, cüzzâm ve akıl hastalığı<sup>68</sup> gibi rahatsızlıkların tefrik sebebi kabul edilmesi bunu göstermektedir.<sup>69</sup> Ayrıca kadına şiddeti ortadan kaldırmayı amaçlayan Birleşmiş Milletler bildirgesi ile ülkemizde aynı amaçla çıkarılan kanunda aile içi şiddetin kişiye acı ya da zarar veren/verme ihtimali olan her çeşit tutum ve davranış olarak tanımlanması, cinsel eylemsizlik durumunun aile içi cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatimizi destekler niteliktedir.<sup>70</sup>

<sup>65</sup> Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 130.

<sup>66</sup> Vehbe ez-Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletühû* (Dımaşk: Dâru'l-Fıkr, ts.), 9/6513.

<sup>67</sup> Kâsânî, *Bedâ'î'u's-şanâ'î*, 2/327; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/74; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 10/57; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kimâ*, 5/105.

<sup>68</sup> Akıl hastalarının evliliği günümüzde kabul görmese de İslam hukukçularının konuyla ilgili farklı yaklaşımları bulunmaktadır. bk. Adem Yenidoğan, "İslam Hukukunda Akıl Hastalarının Evliliği Meselesi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 31 (2018), 415-441.

<sup>69</sup> Serahsî, *el-Mebsût*, 5/97; Kâsânî, *Bedâ'î'u's-şanâ'î*, 2/327; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/74; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 2/449; Şîrbînî, *Muğnî'l-muhtâc*, 4/272-273; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 10/56; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kimâ*, 5/105.

<sup>70</sup> Aile içi şiddet tanımları için bk. DEVAW, md. 1; 6284 Sayılı Kanun, md. 2.

Fıkıhta erkeğin bizzat boşama yetkisi olduğu için hastalık ve kusur sebebiyle hâkime başvurarak evliliği sona erdirme hakkı kadın eksenli ele alınmıştır. Yaygın kabul bu doğrultuda olduğundan bu kısımda erkekteki kusurlar sebebiyle kadına verilen haklar değerlendirilecektir. Erkekten cinsel ilişkiyi engelleyecek derecede bedensel kusur olması durumunda kadının mahkemeye başvurarak evliliğin sona erdirilmesini talep hakkı bulunup bulunmadığı meselesi, kusurun evlilik öncesi ve sonrasında olması açısından fakihler arasında tartışmalıdır. Hanefilere göre, erkeğin evlilik öncesinde cinsel ilişkiyi engelleyici herhangi bir bedensel kusuru olması durumunda kadının mahkemeden evliliğin sona erdirilmesini talep hakkı bulunmaktadır.<sup>71</sup> Söz konusu kusurun evlilikten sonra ortaya çıkması halinde ise Hanefilere göre, mahkemeye başvurarak kadın tefrik talebinde bulunamaz.<sup>72</sup> Cumhur cinsel ilişkiyi engelleyici bedensel kusurun evlilik öncesinde olması ile sonrasında ortaya çıkması arasında herhangi bir fark görmemektedir. Onlara göre her iki durumda da bedensel kusur ve hastalık sebebiyle kadının mahkemeye başvurarak tefrik talep hakkı vardır.<sup>73</sup> Bedensel kusur veya hastalıktan dolayı kadının tefrik hakkının varlığıyla ilgili nasslarda bilgi bulunmadığını belirten İbn Hazm, böyle bir durumda eşlerden herhangi birinin tefrik hakkı olmadığını söylemiştir.<sup>74</sup> Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde ise cinsi münasebete engel kusurlardan hali olan kadının kocasında böyle bir ayıp ortaya çıkması durumunda tefrik talebiyle hâkime müracaat edebileceği düzenlemesine yer verilmiştir.<sup>75</sup> Benzer şekilde kadını mağdur etmek amacıyla zihâr yapan kimsenin kefâret vermesi gerektiği,<sup>76</sup> kefâret vermekten kaçınıp kadına cinsel şiddet uygulamaya devam etmesi durumunda ise kadının mahkemeye başvurabileceği belirtilmiştir. Böyle bir durumda hâkimin erkeği kefâret ödemeye ya da karısını boşamaya zorlayacağı, bunları yapmaması durumunda hâkimin karısını boşayana kadar kocayı hapsedebileceği söylenmiştir.<sup>77</sup> Evlenmenin birçok amacı bulunmakla birlikte cinsel yönden tatmin olmak, neslin çoğalması ve korunmasını sağlamak gibi gayeleri de vardır.<sup>78</sup> Bu

<sup>71</sup> İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/73-74.

<sup>72</sup> Serahsî, *el-Mebsûţ*, 5/101 vd.

<sup>73</sup> Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 2/450 vd.; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 10/60.

<sup>74</sup> İbn Hazm, *el-Muhalîlâ*, 9/279 vd.; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/73.

<sup>75</sup> Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 119. (Evlilik öncesi ve sonrası kusurun tefrik hakkına etkisiyle ilgili düzenlemelerin ayrıntıları için bk. Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 120-123.)

<sup>76</sup> Kâsânî, *Bedâ'î u'ş-şanâ'î*, 3/234; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 3/68-69.

<sup>77</sup> Vehbe ez-Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletühû* (Dımaşk: Dâru'l-Fıkr, ts.), 9/7142.

<sup>78</sup> Hamza, Aktan, "Nikâh", *İslamda İnanç İbadet Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997), 3/485.

sebeple evliliğin cinsel anlamda eşlerin birbirinden faydalanması olarak görülmesi<sup>79</sup> dikkate alındığında fakihlerin, karşı tarafı mağdur etmek amacı bulunan cinsel eylemsizlik durumunun evliliğin mahiyeti ve gayesiyle örtüşmediği kanaatinde oldukları ve kadına tefrik için mahkemeye başvuru hakkı verdikleri düşünülebilir.

## Sonuç

Aile içi şiddete karşı fikhî tedbir ve yaptırımların ele alındığı bu araştırmada tespit edilen sonuçları şu şekilde ifade etmek mümkündür. Öncelikle klasik ve modern fıkıhta aile içi şiddetin tanımı ve çeşitlerine rastlanılmamıştır. Konu klasik fıkıhta nev'î şahsına münhasır bir şekilde işlenmiş iken modern fıkıhta günümüz aile içi şiddet telakkisi üzerinden değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Klasik ve modern fıkıhta teknik olarak aile içi şiddetin tanımı ve çeşitleri bulunmasa da fıkın aileyle ilgili getirdiği hükümler dikkate alındığında modern hukuk sistemleri gibi onun da aile içi şiddetle ilgili düzenleyici fonksiyonlar içerdiği görülmektedir. Hatta fıkın evlilik öncesi ve sonrasında bile aile içi şiddeti önlemeye yönelik ilkeler koyması dikkat çekicidir. Nişanlılık dönemiyle başlayıp eşlerin boşanması durumunda dahi devam eden bu düzenlemelerin bir kısmı hukuki müeyyide ile desteklenmişse de bazıları müeyyidesiz olup hukuki olmaktan öte dini ve ahlaki niteliklidir. Bu bağlamda eşlere boşanırken bile aralarında iyilik ve ihsanı unutmamalarının tavsiye edilmesi önemli bir ilke ise de bu düzenlemenin hukuki müeyyide ile desteklenmediği, dini ve ahlaki nitelik taşıdığı görülmektedir. Aile içi şiddeti önlemeye yönelik fikhî tedbir ve yaptırım içeren diğer düzenlemelerin birçoğu ise hukuki müeyyide ile desteklenmiştir.

Aile içi şiddeti önlemeyle ilgili fıkın sadece şiddet öncesinde varlığını benimsediği tedbirlerle yetinmediği, bu tedbirlere rağmen aile içi şiddetle karşılaşan kadına fikhî haklar tanıdığı görülmektedir. Bu bağlamda tefvîzü't-talâk, muhâlea ve kazâi boşama gibi düzenlemelerin aile içi şiddete uğrayan kadının mağduriyetini giderme amacı taşıyan önemli ilkeler olduğu söylenebilir. Aile içi şiddete karşı fikhî tedbir ve yaptırım içeren bu düzenlemelerden hareketle kocanın aile içi şiddetin her çeşidinden uzak durması gerektiği, aksi takdirde şiddetin mağduruna tanınmış fikhî haklar sebebiyle kocanın hukuki yaptırıma muhatap olacağı anlaşılmaktadır.

<sup>79</sup> Zuhaylî, *el-Fikhü'l-İslamî ve edilletühû*, 9/6513; Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme* (Konya: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1988), 40.

Modern algıda kadına yönelik aile içi şiddet olarak değerlendirilen kabullerin bir kısmının klasik fıkhîta şiddet kategorisinde görülmediği tespit edilmiştir. Bu farklılığın toplumların değer yargıları neticesinde şiddet kavramına yükledikleri anlamlardan kaynaklandığı söylenebilir. Bu sebeple değişen ve gelişen sosyo-kültürel yapı ve aile mefhumu ekseninde bu yaklaşımların tekrar gözden geçirilmesi gerektiği, klasik fıkhîtaki bilgilerin sosyal hayattaki problemleri çözebilmesi, fıkhın güncelle bağlantısının kurulabilmesi ve yaşayan hayata yön verebilmesi için bu anlayış değişikliğine ihtiyaç duyulduğunu düşünmekteyiz. Nitekim aile hukuku alanında İslami referanslarla oluşturulmuş ilk kanunlaştırma faaliyeti Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde aile içi şiddet kabul edilen meselelerde toplumun ihtiyacı neticesinde getirilen yenilikçi yaklaşımların, günümüzde de bu değişimin mümkün olabileceğini gösterdiği söylenebilir.

**Kaynakça / References**

- Abdürrezzâk es-San'ânî- Ebû Bekr b. Hemmâm b. Nâfi' el-Himyerî. *el-Muşannef fi'l-ḥadîs*. thk. Habîbü'r-Rahmân el-Azamî. 12 Cilt. Beyrut: Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (Kanun No: 6284). *Resmî Gazete* 28239 (20 Mart 2012). Erişim 19 Ocak 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf>
- Aktan, Hamza. "Nikâh". *İslamda İnanç İbadet Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*. 4/485-488. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997.
- Atar, Fahrettin. "Muhâlea," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/397-401. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Aydın, M. Akif. "Osmanlı Hukukunda Kazai Boşanma 'Tefrik'". *Osmanlı Araştırmaları* 05/05 (Haziran 1986): 1-12. Erişim 20 Ocak 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/112738>
- Bakkaloğlu, Abdussamet. "Tefvîz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/310-311. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-. *Şahîḥu'l-Buḥârî*. thk. Mustafa Dîb Buğa. 7 Cilt. Dîmaşk: Dâru İbn Kesîr/Dâru'l-Yemâme, 1414/1993.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn el-. *Keşşâfü'l-ḳınâ' 'ani'l-İknâ'*. 15 Cilt. Suudi Arabistan: Vizâretü'l-Adl, 1429/2008.
- Ceyhan, Mehmet. "Eşinin Hukukunu İhlâl Eden Kocaya Karşı İslâm Hukukunda Alınan Tedbirler". *İhtisas Dergisi* 1 (Konya 2020): 186-226. Erişim 5 Nisan 2023. [http://www.sedyim.org/dergiler/2020\\_Sayi\\_1.pdf](http://www.sedyim.org/dergiler/2020_Sayi_1.pdf)
- Cin, Halil. *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Konya: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1988.
- Cündî, Ziyâüddîn Ebû'l-Mevedde (Ebû's-Safâ, Ebû'z-Ziyâ) Halîl b. İshâk b. Mûsâ el-. *el-Muḥtaşaru 'allâme Halîl*. thk. Ahmed Câd. Kâhire: Dâru'l-Hadîs, 1426/2005.
- Çayır, Celal – Çetin, Özer. "Din ve Şiddet Üzerine Psikolojik Bir Yaklaşım". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/1 (2011): 1-34. Erişim 20 Ocak 2023. [https://www.dicle.edu.tr/Dosya/2018-09/2011-1-icerik\\_509.PDF](https://www.dicle.edu.tr/Dosya/2018-09/2011-1-icerik_509.PDF)
- Çeker, Orhan. *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnâmesi*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2017. Erişim 20 Ocak 2023. [http://www.mehir.org/kitaplar/Hukuki\\_Aile\\_Kararnamesi2.pdf](http://www.mehir.org/kitaplar/Hukuki_Aile_Kararnamesi2.pdf)
- Çelik, Hüseyin. "Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)". *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (Haziran 2022): 1-29. <https://doi.org/10.54958/iiad.1070019>
- Desûkî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafê ed-. *Hâşiyetü'd- Desûkî 'ale's-Şerḥi'l-kebîr*. 4 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.
- DEVAW, *Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge*. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993. Erişim 19 Ocak 2023. <http://www.ceidizleme.org/ekutuphane/156#r6>
- Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnâvûd - Muhammed Kamil Karabelli. 7 Cilt. b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyeye, 1430/2009.
- Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 6 Aralık 2022. <https://sozluk.gov.tr>
- Haraşî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Alî el-Mâlikî. *Şerḥu'l-Haraşî 'alâ Muḥtaşaru Halîl*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

- Hattâb, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahmân er-Ruaynî el-. *Mevâhibü'l-celîl li-şerhi Muhtaşarı Halîl*. 6 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr, 1412/1992.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Kitâbü'l-muşannef fi'l-ehâdis ve'l-âşâr*. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. 7 Cilt. Lübnan: Dâru't-Tâc, 1409/1989.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî el-Kurtubî. *el-Muḥallâ bi'l-âşâr*. 12 Cilt. thk. Abdülgaffâr Süleymân el-Bendârî. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed el-Cemmâilî el-Makdisî. *el-Muğnî*. 15 Cilt. thk. Abdullah b. Abdü'l-Muhsîn et-Türkî - Abdü'l-Fettâh Muhammed el-Hulû. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1417/1997.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnâvûd vd. 5 Cilt. b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-'Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 1414.
- İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısırî. *el-Bahrü'r-râ'ik şerhu Kenzi'd-dekâ'ik*. 8 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmiyyi, ts.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Hafîd el-Kurtubî. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*. 4 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1425/2004.
- İçli, Tülin Günşen vd. *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*. Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995. Erişim 20 Ocak 2023. <https://ekutuphane.aile.gov.tr/media/mvio22y1/ailede-kadına-karşı-şiddet-ve-kadın-suçluluğu.pdf>
- Karaman, Hayreddin. *İslam'da Kadın ve Aile*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-. *Bedâ'i'u's-şanâ'i' fi tertibi's-şerâ'i'*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1406/1986.
- Krug, Etienne G. vd. *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 2002. Erişim 19 Ocak 2023. <https://www.who.int/publications/i/item/9241545615>
- Kur'ân Yolu*. Erişim 19 Ocak 2023. <https://kuran.diyanet.gov.tr>
- Köse, Feyza Betül. "Cahiliye'den İslâm'a Kadına Yönelik Şiddet". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (Haziran 2018): 73-94. <https://doi.org/10.30627/cuilah.440573>
- Mevvâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebi'l-Kâsım el-Abderî el-Gırnâtî el-. *et-Tâc ve'l-iklîl li-Muhtaşarı Halîl*. 8 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1416/1994.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâburî. *Şahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fuad Abdülbâkî. 5 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1374/1955.
- Nargül, Veysel. "Karı-Koca Mallarının İdaresi Üzerine Mukayeseli Bir Etüd". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 20 (2012): 289-316.
- Okuyan, Mehmet. "Kadına Yönelik Şiddete Kur'ân'ın Bakışı". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23 (Haziran 2007): 93-134.
- Owen, Fidan Korkut - Owen, Dean W. *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Duman Ofset, 2008.
- Özkorkut, Nevin Ünal. "İslam Hukukunda ve Osmanlı Uygulamasında Koca Şiddetine Karşı Kadının Başvurabileceği Hukuk Yolları". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65/1 (2016): 231-247. [https://doi.org/10.1501/Hukfak\\_0000001811](https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001811)
- Özçoban, Alara Dilem. *Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi*. İzmir: Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/699473>

- Öztürk, Yaşar Nuri. *Kur'an'daki İslam*. İstanbul: Yeni Boyut Yayını, 2013.
- Polat, Oğuz. "Şiddet". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22/1 (Mart 2017): 15-34. Erişim 20 Ocak 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290653>
- Remlî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza el-Menûfî el-Ensârî el-Mısırî. *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1404/1984.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-. *el-Mebsûţ*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-marife, ts.
- Somunoğlu İkinci, Sinem. "Toplumun Kanayan Yarası: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları". *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 13/2 (Ekim 2014): 21-28. [https://doi.org/10.1501/Ashd\\_0000000101](https://doi.org/10.1501/Ashd_0000000101)
- Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-. *el-Mühezzeb fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfi î*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Şîrbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb el-Kâhirî eş-. *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-. *Sünenü't-Tirmizî*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1996.
- Topal, Şevket - Küçük, Yunus Emre. "Aile İçi Şiddet ve İslam Hukukundaki Önleyici Tedbirler". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 2012): 11-41. Erişim 05 Nisan 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/285934>
- Tuğlu, Nuri. *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2009.
- Ünal, Gülseren. "Aile İçi Şiddet". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 8/8 (Mart 2005). Erişim 08 Ocak 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198147>
- Yenidoğan, Adem. "İslam Hukukunda Akıl Hastalarının Evliliği Meselesi". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 31 (2018): 415-441.
- Zuhaylî, Vehbe ez-. *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletühû*. 10 Cilt. Dımaşk: Dâru'l-Fikr, ts.